

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@bua.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Hanneke Steen: CDA neemt zorg achter populisme serieus

Hanneke Steen is ervan overtuigd: achter het populisme zit een diep verlangen dat niet op onzin is gebaseerd. Tegelijk heeft het CDA juist de weg omhoog gevonden door het populisme niet met populisme te bestrijden, maar door zijn eigen verhaal te vertellen. ‘Wij komen bewust niet met beloftes dat we het wel even gaan fiksen. Dan presenteren we de zoveelste messias waarin de mensen na een paar jaar weer teleurgesteld zijn. Nee, we staan voor een politiek die op basis van onze waarden doet wat nodig is.’

door Marc Janssens

Hanneke Steen staat op de tweede plek van de CDA-kandidatenlijst voor de komende verkiezingen. Verrassend, want twee jaar geleden bekleedde ze nog de negende plaats achter lijsttrekker Bontenbal. Ook heeft ze meegeschreven aan het verkiezingsprogramma van de partij. Een politica die de komende jaren dus mede het gezicht van het CDA zal bepalen. Wie is de 42-jarige Hengelose, die voor de regio wil opkomen, maar niet met een reeks beloftes voor haar thuishaven komt? ‘Eerst hadden we in het verkiezingsprogramma een lijst met onderwerpen waarvoor we ons zouden gaan hardmaken. Voor mijn regio, Twente, kun je dan denken aan de verbetering van de N35 tussen Zwolle en Enschede, de Schiphollijn en de verbinding tussen Zwolle en Münster. Hoe mooi zou het zijn als we in de verkiezingscampagne met

zo’n lijstje de boer op hadden kunnen gaan om de mensen voor ons te winnen? Maar in de screening van ons programma op beloftes waarvan we niet zeker weten of we die kunnen nakomen, is deze lijst toch gesneuveld. Dat is ergens jammer, maar past wel bij de politiek die we nu voorstaan. We willen mensen niet met loze beloftes winnen, waarna ze vervolgens weer teleurgesteld afhaken. Het gaat ons niet alleen om inhoud, maar ook om stijl, die wat mij betreft kenmerkend is voor het huidige CDA.’

Hoe bent u bij het CDA verzeild geraakt? Bent u er van huis uit mee grootgebracht, of in de loop van de tijd meer van het christendemocratische verhaal overtuigd geraakt?

‘Ik ben geboren en getogen in een echt Hengeloos gezin, waar de politiek

niet nadrukkelijk aanwezig was. Mijn ouders komen uit een CHU-nest, waren actief in allerlei maatschappelijke organisaties en de kerk, en vonden het belangrijk om voor anderen klaar te staan. Mijn oma, de moeder van mijn moeder, woonde bij ons in huis. Daardoor gingen we veel met elkaar om en heeft ze veel voor mij betekend. Met haar had ik het ook over politiek. Ik herinner me bijvoorbeeld dat ze vertelde hoe ze vroeger altijd met haar overbuurvrouw een wedstrijd deed, wie als eerste de poster van hun politieke partij achter de ramen had hangen: zij die van de CHU of de buurvrouw de poster van de ARP.'

De CHU stond als wat gemoedelijker bekend dan de wat scherpslijperige ARP. Is dat ook uw herinnering aan de politiek thuis?

'Ja, meestal hadden we het zondags na de kerk – ik kom uit de Hervormde Kerk en ben nu lid van de Protestantse Kerk Nederland – over allerlei maatschappelijke onderwerpen, maar zeker niet fel. Over de harde kant van de politiek ging het niet echt. Als kind was ik al wel actief in allerlei verenigingen en besturen; ik speelde klarinet, ben lid geweest van drie muziekverenigingen en zat in het bestuur van het jongerenwerk in de kerk, waar ik me hardmaakte voor een eigen jongerenruimte. Ik wilde echt mijn steentje bijdragen en verantwoordelijkheid nemen. Dat hebben mijn ouders me wel bijgebracht. Ik besepte alleen toen niet dat dat eigenlijk ook al een vorm van politiek was.'

Wetenschappelijk Instituut

Wat heeft dat politieke zaadje verder doen groeien?

'Dat heeft mijn studie rechten en bestuurskunde in Groningen gedaan. De studie rechten gaat over de vraag naar rechtmatigheid: wanneer pas je het recht goed toe? Dat is als alles volgens de regels gaat. De studie bestuurskunde gaat meer over doelmatigheid: wanneer tref je nou doel met die regels, en wanneer moet je het

Hanneke Steen Foto: Janneke Walpot

beleid aanpassen? Bij dit alles miste ik heel erg het gesprek over de volgende vraag: wat is nu eigenlijk rechtvaardigheid? Wanneer is iets goed? Dan ben je er niet met het antwoord dat we gewoon de regels moeten toepassen, want die regels kunnen fout zijn of fout uitwerken. Ik miste dus het gesprek over de vraag hoe we tot een rechtvaardige ordening van de samenleving komen en besepte dat ik daarvoor bij de politiek moest zijn. Want in de politieke arena vindt dat morele gesprek vanuit diverse overtuigingen plaats.'

'Ik wilde alleen niet klakkeloos de politieke voorkeur van mijn ouders en oma overnemen en ben me dus in de ideeën van allerlei politieke partijen gaan verdiepen: van de liberale uitgangspunten van de VVD tot de sociaaldemocratische van de PvdA. Uiteindelijk spraken de christendemocratische ideeën en overtuigingen me het meest aan, waarna ik de kans kreeg om bij het Wetenschappelijk

Instituut voor het CDA stage te lopen. Daar heb ik nog aan twee publicaties over arbeidsethos meegewerkt.'

Wat in de christendemocratie sprak u het meest aan?

'Twee dingen die in elkaars verlengde liggen: de christendemocratische mensvisie en de christendemocratische samenlevingsvisie. Om bij dat laatste te beginnen: de kracht van de samenleving ligt daar waar mensen samenkomen en verantwoordelijkheid nemen voor hun eigen leven en die van de mensen om hen heen. Ik heb dat bij de muziekverenigingen gezien waarvan ik lid was. Die krijgen zoveel voor elkaar in een stad of een dorp, dat is echt ongelooflijk. Bovendien zorgen mensen er goed voor elkaar: bij het jeugdorkest hoefde ik nooit bang te zijn dat ik 's avonds laat alleen naar huis moest fietsen. Deze visie op de samenleving hangt natuurlijk samen met onze mensvisie. Wat vormt mij als mens? Dat is het gezin waar ik uit kom, de straat waar ik woon, de kerk waarvan ik lid ben, het college van B&W waarvan ik nu deel uitmaak, de streek waar ik vandaan kom: die relaties vormen mij en geven mij verantwoordelijkheid om te doen wat ik doe. Toen ik dat besepte, wist ik: ik moet bij het CDA zijn.'

Ontwikkelingsgebied

Hoe belangrijk is de regio in het christendemocratische gedachtegoed?

'De regio is heel belangrijk voor het CDA en de christendemocratie, maar ik vind wel dat er tegenwoordig verkeerd naar wordt gekeken. Veel Haagse politici en bestuurders zien de regio als een ontwikkelingsgebied waaraan ze moeten doneren. Echt, zo wordt er over de regio gesproken, en we hebben daar als partij vroeger misschien ook wel aan meegedaan.

Er heerst in Den Haag een overtuiging dat de regio weliswaar achtergesteld is, maar dat ze profiteert als we investeren in de bedrijvigheid van de gebieden waar het al goed gaat, zoals de Randstad. In feite is dat een variant van de liberale trickledownbenadering, maar dan voor de regio: als de rijken het goed hebben, daalt dat vanzelf ook op de armen neer. Ik hoor veel gesprekspartners in Haagse overleggen zo spreken en denk dan: hoe kun je dat nou doen?'

Hoe moet het wel?

'Voor ons als christendemocraten geldt een heel andere benadering, waar we in het verkiezingsprogramma ook de nadruk op hebben gelegd. Wij willen aansluiten bij de enorme kracht die er in de regio aanwezig is. Kijk naar Twente, mijn eigen regio: we zijn de vijfde economie in Nederland, we hebben enorme potentie aan hightechbedrijven en onderzoeksinstituten, en we kunnen hier heel veel bouwen boven zeeniveau.

Natuurlijk moeten we door het Rijk in staat gesteld worden om onze bijdrage te leveren aan de enorme opgaven in Nederland, bijvoorbeeld op het gebied van onderzoek en huizen bouwen. Maar praat niet over de regio alsof we zielig zijn.'

Merkt u dat mensen in de regio zich achtergesteld voelen?

'Uiteindelijk valt dat dus reuze mee. Natuurlijk zien mensen dat busverbindingen in Twente zijn afgeschaald en dat het aantal bankkantoren enorm is teruggelopen. Maar het sentiment dat we in de regio zo achtergesteld zijn wordt eerder gevoeld en geframed door populistische partijen dan dat het daadwerkelijk zo wordt beleefd. Ik kom meer Tukkers tegen die trots zijn op hun Twentse roots dan dat ze zich achtergesteld voelen. En dat geldt ook voor mensen uit Limburg, Friesland en Zuid-Holland,

die allemaal supertrots zijn op hun eigen streek. Het is jammer dat het populistische narratief veel meer de angst dan de trots van mensen aanboort. Daarom ben ik ook zo blij dat we in ons verkiezingsprogramma wel aansluiten bij die regionale trots, waarbij ik tegelijk zeg dat we ook in de regio elkaar als gelijken moeten behandelen. Wat nu landelijk gebeurt, moet niet in de regio zelf óók gebeuren, zij het dan op kleinere schaal. Het kan niet zo zijn dat bijvoorbeeld een stad als Hengelo vooral voor zichzelf opkomt en niet voor de dorpen en gebieden eromheen. We zijn allemaal onderdeel van het grote geheel, met al onze verschillen, maar de een is niet méér dan de ander.'

Hoe gaat u die band met de regio vasthouden als u straks Kamerlid bent? Mensen klagen dat de belofte dat de N35

zou worden verbeterd, steeds maar niet wordt nagekomen. Zijn ze straks ook niet in u teleurgesteld, als blijkt dat het CDA toch een andere keuze maakt?

'Als geboren Hengelose en als wethouder die midden in de regionale klei staat, weet ik wat hier speelt: hoe we ons willen ontwikkelen en wat daarvoor nodig is. Maar ik ga kiezers niet paaïen door te zeggen dat ik die N35 wel even ga fixen. Dergelijke taal is een recept voor nieuwe teleurstellingen en een nog groter wantrouwen in de politiek. Ik ben dan de zoveelste politicus die naar Den Haag gaat en mensen ten onrechte voorspiegelt dat hij of zij het allemaal wel gaat regelen. Ik beloof dat ik onder andere Twente op de kaart zal zetten; dat ik, omdat ik weet wat er hier speelt en zowel de taal van Twente als die van de Haagse beleidsmakers spreek, opkom voor de regionale belangen. Maar volksvertegenwoordigers moeten niet doen alsof de context waarin allerlei beslissingen tot stand komen en waarin het

geven en nemen is, niet complex is. Je krijgt als volksvertegenwoordiger of bewindspersoon nooit helemaal je zin. Suggereer dat dan ook niet! Uiteindelijk doe je met de versimpeling dat jij het allemaal gaat fixen de mensen die jou gekozen hebben, tekort. We komen dan bij een vorm van ombudspolitiek waar ik grote risico's in zie.'

Dus geen spreekuur in de regio om de band met Twente levend te houden?

'Dat weet ik nog niet. Ik ga het in ieder geval nu niet beloven. Dat is toch een beetje de suggestie dat ik met een belbus de buurten langsga om bij de mensen op te halen wat hun allemaal dwarszit, om dat vervolgens bij een bewindspersoon op tafel te leggen. Dan schuif ik het letterlijk van me af. Dat is in mijn ogen niet de manier van politiek

bedrijven die vertrouwen wekt. Natuurlijk zal ik heel goed luisteren naar de mensen in de regio, zodat ik weet wat er speelt. Ik zal doorvragen en nieuwsgierig zijn, maar vervolgens wel duidelijk in wat mensen wel en niet van mij kunnen verwachten.'

Ik kom meer Tukkers tegen die trots zijn op hun Twentse roots dan dat ze zich achtergesteld voelen

Huis van Thorbecke

Is er niet ook een kloof tussen Den Haag en de regio's ontstaan omdat de landelijke politiek en het bestuur gemeenten te veel als uitvoeringsorganen van het eigen beleid zijn gaan zien, maar ondertussen te weinig geld meegeven?

'Dat is zeker het geval, waarbij het geldgebrek meespeelt, maar niet het belangrijkste is. Wat mij vooral stoort is dat het rijk de gemeenten uiteindelijk niet als zelfstandige etage in het Huis van Thorbecke beschouwt, maar vaak als uitvoeringsloket. De gemeenten worden met zoveel regels geconfronteerd waaraan ze moeten voldoen en waarop ze worden

gecontroleerd, dat de balans volledig zoek is. Al die verantwoordingslast is niets anders dan gestold wantrouwen. Ik merk het telkens weer in gesprekken met de rijksoverheid dat gemeenten niet als volwaardige partners worden gezien, wat geen recht doet aan al die wethouders en raadsleden in de 342 gemeenten die dagelijks met hun voeten in de klei staan. Geld is dan belangrijk, vooral als die geldstromen steeds meer opdrogen, maar wantrouwen is erger. Ik heb te vaak gemerkt dat ik niet het vertrouwen kreeg om naar eigen inzicht en goeddunken te doen wat goed is voor de gemeente waarvan ik wethouder ben. Dat staat haaks op de christendemocratische visie en op ons principe van subsidiariteit. Want uiteindelijk zijn het de gemeenten die het dichtst bij de mensen in de samenleving staan. Als jij 's ochtends de deur uitgaat, dan kom je in de openbare ruimte, waar de gemeente ervoor zorgt dat jij niet over de wortels van een boom struikelt of uitglijdt als het geijzeld heeft.'

U heeft actief meegeschreven aan het verkiezingsprogramma van het CDA. Waar klopt het christendemocratische hart in dit programma?

'Dat zit natuurlijk overal, maar wat mezelf vooral bezighoudt is allereerst het programmadeel "Orde op zaken stellen": de overheid moet zich richten op haar kerntaken en wat ze vervolgens doet, ook echt goed doen. Er ligt een enorme opgave op het gebied van zorg, wonen, defensie, waar we de basis nu gewoon niet op orde hebben. Als ik zie wat er alleen in Twente voor file aan vergunningsaanvragen ligt, dat is niet normaal. Ik zeg dan ook weleens pathetisch in het college van B&W: elke vergunning die niet verleend kan worden, is weer een jonge man of vrouw die thuis bij zijn of haar ouders moet blijven wonen.'

'Het tweede christendemocratische punt dat hiermee samenhangt, betreft onze blik op de

lange termijn. Er is een perspectief nodig dat verder reikt dan de volgende raadsperiode of ministerraad. We moeten onze zinnen zetten op een economie die voor de toekomst bestendig is, en op het verminderen van de enorme regeldruk, waardoor de samenleving vast is komen te zitten. Vandaar ook dat ik niet zeg dat we alle problemen wel even met een quick fix gaan oplossen. Want dan focussen we ons weer alleen op de korte termijn en de eerstvolgende verkiezing. Daarvoor zijn de huidige problemen veel te complex.'

'Politici zijn al te lang bang geweest om dingen te doen die echt nodig zijn, maar die op de korte termijn ogenschijnlijk electoraal niet goed vallen. Dat heeft ons ook in de situatie van de huidige impasse gebracht. Landelijke politici durfden geen nieuwe dingen voor te stellen uit

angst om daarvoor bij de eerstvolgende verkiezing weer afgerekend te worden.

Daar moeten we vanaf en daarin gaan we als CDA voorop. Ik bepleit een vorm van pionieren, waarbij het ook mogelijk is om fouten te

maken, maar waarbij we de angst voor de kiezer van ons afwerpen. Of dat goed uitpakt, is ook een kwestie van een stevige ruggengraat.'

Wat is in dit opzicht een duidelijke koerswijziging van het CDA in het verkiezingsprogramma?

'De afschaffing van de hypotheekrenteaftrek. Ik ben heel blij dat we hiervoor gekozen hebben, omdat de woningmarkt helemaal is vastgelopen. Bovendien nemen we er dertig jaar de tijd voor en doen we het op zo'n zorgvuldige manier dat mensen die in hun financiële planning met de aftrek rekening hebben gehouden, er op de lange termijn niet de dupe van worden. Alles wat we binnenkrijgen, willen we via de inkomstenbelasting weer aan de mensen teruggeven; het is dus geen maatregel waarmee we stiekem onze defensie of iets anders financieren.

We zullen natuurlijk discussie over dit punt krijgen, ook binnen de partij, maar ik denk dat de meeste mensen begrijpen dat er iets moet gebeuren om de woningmarkt weer vlot te trekken.’

Geen loze beloftes

Is er iets in het verkiezingsprogramma wat u liever niet had gezien, of ontbreekt er juist iets wat u er wel in had willen hebben?

‘Ja, we hadden eerst een lijst met onderwerpen waarvoor we ons in de regio’s willen hardmaken. Maar deze is bij de screening van het programma op beloftes waarvan we niet weten of we ze kunnen waarmaken, gesneuveld. Zo’n lijst werkt in de campagne ontzettend goed, maar toch sta ik erachter dat hij geschrapt is: we willen niet opnieuw met loze beloftes het vertrouwen van burgers beschamen. In plaats van zo’n lijst hebben we nu een afwegingskader opgenomen met punten waaraan wat ons betreft nieuwe infrastructurele projecten, zoals verbetering van de N35, moeten voldoen. Dat is bijvoorbeeld *dual use*: dat niet alleen de burgerbevolking maar ook Defensie van bijvoorbeeld een nieuwe weg moet kunnen profiteren. Maar ook de goede bereikbaarheid van afzonderlijke woonlocaties en de bereikbaarheid van de regio als geheel zijn punten in dit afwegingskader.’

Is het bieden van enkel een afwegingskader voldoende om kiezers aan je te binden? We leven in een tijd waarin populistische partijen met oneliners en concrete beloftes de kiezers voor zich proberen te winnen. Bent u niet bang dat het CDA met een abstract verhaal ondersneeuwt?

‘Ik snap dat punt, maar ik denk dat we ons als CDA hierin juist kunnen onderscheiden en dat de kiezer beseft dat hij er uiteindelijk ook meer aan heeft. We hebben in de partij afgesproken dat

we de beste versie van onszelf willen laten zien. Als we echt iets willen veranderen in de politiek, moeten we niet het populisme met een nieuw populistisch verhaal willen bestrijden. Het is veel beter dat we naast het populisme iets anders neerleggen, dat wel vertrouwen biedt. Uiteindelijk doen populistten een beroep op de gevoelens van angst, boosheid en verlies bij burgers. Die gevoelens zijn nooit onzin, maar ergens op gebaseerd. Als we populisme met populisme bestrijden, doen we als CDA geen recht aan die gevoelens van angst die burgers al dan niet terecht hebben. Alleen willen wij die angst niet vergroten, maar er een alternatief naast leggen, namelijk een hoopvol perspectief. Om die reden zeg ik niet: “De regio is jarenlang tekortgedaan, en ik ga dat even rechtzetten. Als je op mij stemt, komt de regio direct weer op 1.” Nee, ik ga zeker

voor Twente opkomen en mijn uiterste best doen, maar ik zeg daarbij ook: ik kan dat niet alleen en heb jullie nodig. Het is van groot belang dat we als regio onze kop boven het maaiveld uitsteken. Daar is, zoals gezegd, ook alle reden toe, want Twente heeft veel te bieden. Met deze manier van

politiek maken we niet de angst maar de trots groter, zonder de angst of de zorgen van mensen over het hoofd te zien.’

De huidige verkiezingen voor het CDA verlopen onder een heel ander gesternte dan de vorige. Wat is voor u het voornaamste verschil?

‘Het bijzondere is dat de sfeer in het CDA nu niet wezenlijk anders is, want die was tijdens de vorige campagne ook al goed. Alleen wisten we toen dat we erg in zetelaantal zouden zakken, alleen niet hoe diep. Nu is er twee jaar hard gewerkt om het CDA er weer bovenop te krijgen, en beseffen we dat we echt iets moeten neerzetten, en dat ons na de verkiezingen een grote verantwoordelijkheid wacht.’

Proeft u met de huidige opleving van het CDA een nieuwe ontvankelijkheid voor het christendemocratische verhaal, of is het slechts de persoon van Henri Bontenbal voor wie mensen enthousiast worden? Met andere woorden: hoe voorkomt het CDA dat hij de volgende 'new kid in town' wordt, die als verlosser slechts tijdelijk op het schild wordt gehesen?

'Ik denk dat er echt een ontvankelijkheid is voor onze manier van politiek bedrijven. Mensen zijn het zat dat politici over elkaar heen buitelen en ondertussen niks presteren.

Het verlangen naar normale politici die gewoon hun werk doen is zeer groot. We zijn als partij

*Het verlangen naar
normale politici die
gewoon hun werk doen is
zeer groot*

zover gekomen, omdat we opnieuw hebben ontdekt dat we trouw moeten zijn aan onze waarden en uitgangspunten, en die ook moeten vertellen. Naast inhoud is dat ook een politieke stijl. We moeten niet het verhaal van een ander vertellen, maar dat van onszelf. Dat is wat Henri

doet en in die zin verwacht ik niet dat hij de volgende messias is op wie de kiezers slechts één keer stemmen.

We vertellen immers niet wat het electoraat graag wil horen, maar kiezen vanuit onze eigen waarden ook voor maatregelen die moeilijk vallen. Ik denk

dat veel kiezers om die reden weer bij het CDA uitkomen.'